

Brüssel, 30. september 2022
(OR. en)

12838/22

JAI 1251
COPEN 336
JUSTCIV 118
COJUR 30
IPCR 93
RELEX 1276

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Eelmise dok nr:	12756/22
Teema:	Õiguslikud meetmed ja võitlus karistamatuse vastu seoses Venemaa Ukraina-vastases agressioonisõjas toime pandud kuritegudega - Ülevaade olukorrast

Pärast Venemaa agressioonisõja algust tegutses nõukogu koos teiste ELi institutsioonide ja asutustega kiiresti, et toetada võitlust karistamatuse vastu seoses sõjakuritegudega ja muude kõige raskemate kuritegudega. Justiitsministrid arutasid olukorda juba 4. märtsil 2022 ja on seda teemat käsitlenud kõigil järgnenud istungitel. Viimane arutelu toimus juulis mitteametlikul kohtumisel Prahas, kus osalesid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokurör, Ukraina justiitsminister ning Euroopa Parlamendi kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni esimees.

Eesistujariik algatas selleteemalised arutelud ka muudel kõrgetasemelistel kohtumistel, näiteks kriminaalasjades tehtava politsei- ja õiguslase koostöö koordineerimiskomitee (CATS) 21. septembri 2022. aasta koosolekul.

Euroopa Ülemkogu märkis oma 30.–31. mai 2022. aasta järeldustes, et tunnustab kõiki neid, kes aitavad koguda tõendeid ning uurida sõjakuritegusid ja muid kõige raskemaid kuritegusid, ning toetab Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokuröri sellealast intensiivset tööd. Samuti pidas ülemkogu tervitatavaks Ukraina peaprokuröri tehtavat tööd, mida Euroopa Liit ja selle liikmesriigid toetavad rahaliselt ja suutlikkuse suurendamise kaudu.

Peamised jõupingutused ja algatused selles valdkonnas saab kokku võtta järgmiselt.

- 14 liikmesriiki on algatanud uurimised seoses Venemaa agressioonisõjaga Ukrainas toime pandud kuritegude kohta kas oma jurisdiktsiooni alusel (nt ohvri / kuriteo toimepanijal on lisaks muule ka ELi liikmesriigi kodakondsus) või üldise jurisdiktsiooni alusel.
- Poola, Leedu ja Ukraina õigusasutused moodustasid 25. märtsil 2022 Eurojusti toetusel ühise uurimisrühma. Selle eesmärk on hõlbustada teabe ja tõendite vahetamist ning toetada Ukrainas toime pandud kuritegude uurimist. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokuratuur teatas oma osalemisest selles ühises uurimisrühmas 25. aprillil 2022. Eesti, Läti ja Slovakkia õigusasutused liitusid selle ühise uurimisrühmaga ametlikult 30. mail 2022. Eurojust jätkab ühisele uurimisrühmale olulise operatiiv-, õigus- ja rahalise toetuse andmist.
- Nõukogu muutis 13. aprillil 2022 ka Ukraina tsiviiljulgeoleku sektori reformiks loodud ELi nõuandemissiooni (EUAM Ukraine) volitusi.¹ Muudetud volituste alusel toetab EUAM Ukraine ka Ukraina ametiasutusi, et hõlbustada selliste rahvusvaheliste kuritegude uurimist ja nende eest vastutusele võtmist, mis on toime pandud seoses Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu sõjalise agressiooniga Ukraina vastu.

¹ Nõukogu 13. aprill 2022. aasta otsus (ÜVJP) 2022/638, millega muudetakse otsust 2014/486/ÜVJP, mis käsitleb Euroopa Liidu nõuandemissiooni Ukraina tsiviiljulgeoleku sektori reformiks (EUAM Ukraine) (ELT L 117, 19.4.2022, lk 38–39).

- Eurojusti roll liikmesriikide õigusasutuste vahelise koordineeriva asutusena on oluline sõjakuritegude ja muude kõige raskemate kuritegude kohta tõendite kogumisel, eriti kuna genotsiidi, inimsusvastaste kuritegude ja sõjakuritegude uurimise ja nende eest süüdistuse esitamise Euroopa võrgustik (edaspidi „genotsiidivõrgustik“) asub Eurojustis ning Eurojust osutab sellele sekretariaaditeenuseid ning Eurojust on loonud Ukrainaga tihedad sidemed Eurojusti lähetatud Ukraina kontaktprokuröri kaudu. Seetõttu peeti oluliseks võimaldada Eurojustil täita täielikult seda olulist koordineerivat rolli, säilitades ja analüüsides tõendeid, mis toetavad erinevaid algatatud uurimisi. Pärast komisjoni ettepanekut ja väga lühikeste tähtaegade jooksul erakorralise kiirmenetluse teel võtsid nõukogu ja Euroopa Parlament vastu määruse (EL) 2022/838, mis käsitleb tõendite säilitamist, analüüsimist ja hoiustamist Eurojustis genotsiidi, inimsusvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja nendega seotud kuritegude kohta.² Määrus jõustus 1. juunil 2022. Eurojust loob praegu selle määruse kohaldamiseks vajalikku taristut; eesistujariigi taotlusel annab ta selle protsessi kohta korrapäraselt aru nõukogu ettevalmistavates organites.³
- 21. septembril 2022 avaldasid Eurojust, genotsiidivõrgustik ja Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokuratuur suunised kodanikuühiskonna organisatsioonidele: „Rahvusvaheliste kuritegude ja inimõiguste rikkumiste dokumenteerimine kriminaalvastutusele võtmise eesmärgil“. Nende Eurojusti veebisaidil kättesaadavate suuniste eesmärk on aidata võidelda karistamatuse vastu ning need on koostatud Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokuratuuri, Eurojusti, genotsiidivõrgustiku, kodanikuühiskonna organisatsioonide, riikide prokuröride ja rahvusvaheliste partnerite eksperditeadmiste põhjal.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2022. aasta määrus (EL) 2022/838, millega muudetakse määrust (EL) 2018/1727 seoses tõendite säilitamise, analüüsimise ja hoiustamisega Eurojustis genotsiidi, inimsusvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja nendega seotud kuritegude kohta (ELT L 148, 31.5.2022, lk 1–5).

³ Viimati 16. septembril toimunud COPENi koosolekul; vt ka WK 12104/22.

- Europol toetab pädevaid asutusi sõjakuritegude ja muude kõige raskemate kuritegude uurimisel ja nende eest vastutusele võtmisel, töödeldes ja analüüsides teavet sihtotstarbelise rahvusvahelisi kuritegusid käsitleva süsteemi (raskete rahvusvaheliste kuritegude analüüsiprojekt) raames. Eurojust teeb koostööd Europoliga, et tagada nende kahe asutuse optimaalne täiendav funktsioon uurimiste toetamisel.
- Võttes arvesse Ukrainas valitsevast olukorrast tingitud suurenenud töökoormust, on Rahvusvaheline Kriminaalkohus taotlenud täiendavat rahalist toetust ja abi inimressursside näol, kes saaksid uurimisi aidata (nt lähetatud prokurörid, uurijad, eksperdid). Seetõttu suunas nõukogu oma jõupingutused liikmesriikide tegevuse koordineerimisele selles valdkonnas. Kokku on Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule eraldatud rohkem kui 7 miljonit eurot täiendavat rahalist toetust ning mitmed liikmesriigid on saatnud Haagi eksperte, et aidata Rahvusvahelist Kriminaalkohtut selle olulises töös.
- Kriisidele poliitilist reageerimist käsitleva ELi integreeritud korra (IPCR) kaudu on eesistujariik aidanud ka koordineerida Ukraina ametivõimude toetamist kohtuekspertiisi alal rahvusvaheliste kuritegude kohta tõendite kogumisel. Liikmesriike on julgustatud jätkama aktiivset osalemist rahvusvaheliste kuritegude uurimises, esitades oma kohtuekspertiisi alase toe pakkumised Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kaudu, mis on selliste pakkumiste koordineerimiseks hästi varustatud. Oma rotatsioonimudeli abil koondab Rahvusvaheline Kriminaalkohus pakkumised kokku ja ühitab need Ukraina vajadustega. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu rotatsioonimudel pakub liikmesriikidele mitmeid eeliseid õigusliku aluse, puutumatus, logistilise toe, julgeoleku, kindlustuse, kulude vähendamise jms osas.⁴ Selles valdkonnas teeb Rahvusvaheline Kriminaalkohus tihedat koostööd missiooniga EUAM Ukraine.

Erinevate jõupingutuste ja algatuste põhjalikum ja üksikasjalikum kirjeldus on esitatud dokumendis WK 5731/22, mida korrapäraselt ajakohastatakse.

Samuti tuleb märkida, et eesistujariik püüab saavutada, et nõukogu otsus, milles käsitletakse piiravate meetmete rikkumise lisamist lisaks ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 sätestatud rikkumistele, võetaks vastu võimalikult kiiresti pärast Euroopa Parlamendi nõusoleku saamist. Kui komisjon on esitanud direktiivi ettepaneku piiravate meetmete rikkumise eest määratavate kriminaalkaristuste kohta, teeb eesistujariik samuti kõik endast oleneva, et tagada selle ettepaneku kiire menetlemine nõukogus.

⁴ 30. septembril 2022 avaldas Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokuratuur brošüüri, mis sisaldab võimalikele osalevatele riikidele suunatud teavet Rahvusvahelise Kriminaalkohtu raames kohtuekspertiisi valdkonna kohapealsete lähetuste kohta.

Eesistujariik tagab jätkuvalt, et nõukogu toetab tihedas koostöös komisjoni, Euroopa välisteenistuse ja muude sidusrühmadega jätkuvalt liikmesriikide jõupingutusi koguda tõhusalt tõendeid Ukrainas toime pandud sõjakuritegude ja muude kõige raskemate kuritegude kohta, uurides samal ajal võimalikku koostoimet ja vältides dubleerimist.

Kõigi nende jõupingutuste edasiarendamiseks ja ühtlustamiseks on eesistujariik esitanud nõukogu järelduste eelnõu karistamatuse vastase võitluse kohta seoses kuritegudega, mis pannakse toime seoses Venemaa agressiooniga Ukrainas.⁵ Hiljuti algasid arutelud nimetatud järelduste eelnõu üle.

⁵ 12756/22.